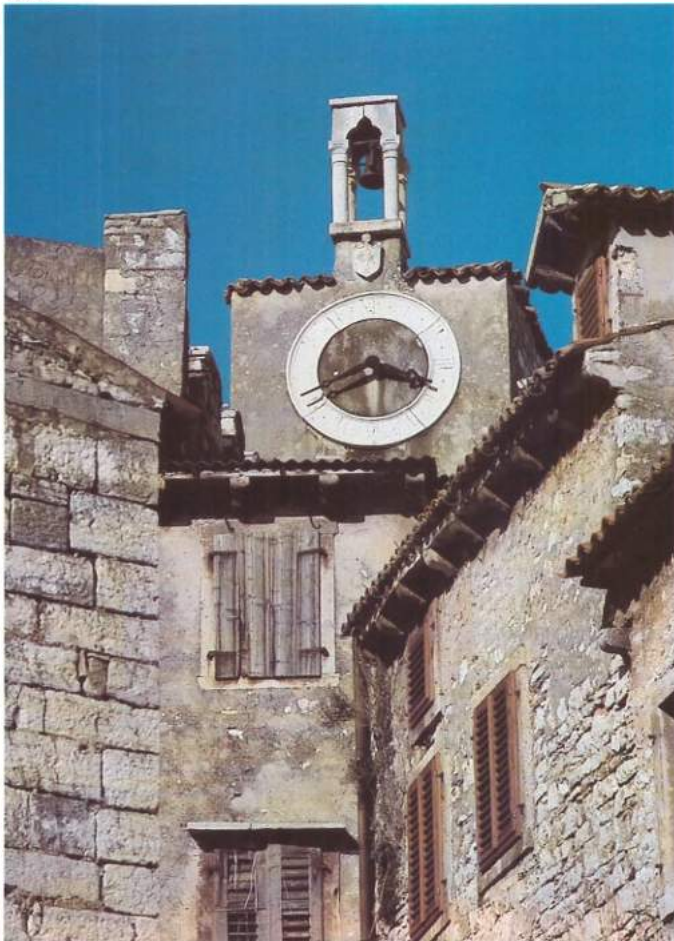

V. BAKIĆ, *Razlistana forma*. Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti

BALE

karakteristika, a posebno *Spomenik Stjepanu Filipoviću* u Valjevu (*Valjevac*), velikih dimenzija i krajnje pročišćenosti u okvirima antropomorfna motiva. Serijom *Aktova*, *Torza* i *Glava* zaokružuje svoja traženja organskih, asocijativnih oblika a 1958. priklanja se izazovima otvorene forme, unutarnjih prostora i svjetlosnih odraza. Ciklus *Razvaline forme* označava prijelaznu fazu od punog, čvrstog volumena do ispražnjene ljuske, svojevrsnoga skulpturalnoga negativu. U daljem razvoju B. među prvim u nas slijedi programatska načela geometrijske apstrakcije i optičkih istraživanja: u *Razvijenim površinama* (1960–64) artikulira stroge i sustavne cjeline sastavljene od nanizanih elemenata, a u *Svjetlosnim oblicima* (1963–64) stvara efektne strukture moduliranjem istovrsnih zrcalnih jedinica, pri čemu upotrebljava i nove materijale (nehrđajući čelik). Složenu problematiku toga razdoblja pokazuje *Spomenik revoluciji* u Kamenskom, kri-latih i lisnatih formi, realiziran nakon deset godina rada (1958–68). Najnovija su mu ostvarenja *Spomenik žrtvama željezničke nesreće* u Zagrebu (1975–78), te spomenici u Kragujevcu, Dotrščini (Dolina grobova) i na Petrovoj gori (1982).

LIT.: M. Prelog, *Djelo Vojina Bakića*, Pogledi, 1953, 12. — Isti, Vojin Bakić, Zagreb 1958. — B. Bek, Vojin Bakić (katalog), Zagreb 1964. — V. Horvat-Pintarić, Vojin Bakić (katalog), Ljubljana 1965. — B. Gagro, Kipar Vojin Bakić, ŽU, 1969, 10. — Z. Rus, Apstraktne tendencije u Hrvatskoj 1951–1981 (katalog), Zagreb 1981. To. Mě.

BAKOTIĆ, Fulgencije, drvorezbar (Kaštel-Gomilica, oko 1715 — Amelia, Italija, 4. V. 1792). Franjevac u splitskom samostanu na Poljudu, a od 1746. u umbrijskom gradiću Ameliji. U Dalmaciji se sačuvalo šest njegovih drvenih polikromiranih raspela (dva u samostanu na Poljudu, jedno u župnoj crkvi u Kaštel-Gomilici, dva u obitelji Bakotić u Kaštel-Gomilici, jedno u obitelji Vicić u Kaštel-Starom). Nekoliko Bakotićevih radova čuva se i u Ameliji. Njegova raspela odlikuju se ekspresivnošću proisteklom iz spoja lokalne tradicije gotičkih drvenih križeva i patetičnoga pučkoga baroknog naturalizma koja ulaze u najoriginalnija djela dalm. barokne plastike.

LIT.: A. Bacotich, L'arte dell'intaglio e della scultura in legno in Dalmazia da Andrea Buvina (XIII sec.) a fra Fulgencio Bacotich (XVIII sec.), ASD, 1938, 26. — K. Prijatelj, Barok u Splitu, Split 1947. — Isti, Nepoznato raspelo Fulgencija Bakotića, Radovi Pedagoške akademije (Split), 1976, 2. — Horvat — Matejčić — Prijatelj, Barok. K. Plj.

BAKOVAC KOSINJSKI, selo Z od Kosinja Gornjeg u Lici. Na položaju *Bakovca* bilo je naselje buškoga plemena Ljupčoč, koje je živjelo i na prostoru današnjega Ribnika. Iz ruševina stare crkvice potječu tri ploče s glag. natpisom i grbom Frankopana. Jednobrodna crkva Sv. Vida ima četverokutno svetište i zvonik na preslicu; u jezgri je srednjovj., poslije pregrađivana. Na pročelju unutar trijema nalazi se rustično izvedena luneta, a tu su uzidane i ploče s glag. natpisima i grbom Frankopana. Pretpostavlja se da je u Bakovcu bila poznata kosinjska glag. tiskara. M. Kru. i A. Ht.

BAKOVIĆ, Stipan, slikar (Bajagić kraj Sinja, 23. XI. 1890 — Dubrovnik, 3. XII. 1960). U početku je samouk, poslije uči privatno u Australiji (Sidney), a 1917–19. na Akademiji u Pragu (V. Bukovac, J. Obrovski, K. Krathner). Živio je u Splitu i Dubrovniku. Slika folklorne motive, krajolike i portrete. U ranijim radovima zapažaju se utjecaji impresionizma, a u kasnijima prevladava realistička dokumentacija. Priredio je više samostalnih izložaba širom zemlje. D. Kt.

LIT.: V. Bajić, Slikar Stjepan Baković u Splitu, Svijet, 26. XI. 1927.

BAKRENO DOBA → ENEOLITIK

BALABANIĆ, Zdenko, slikar (Novalja, 19. I. 1927 — Zagreb, 5. I. 1978). Diplomirao na Akademiji u Beogradu 1951 (K. Hakman, M. Petrov). Izlaže od 1954. Bio je likovni pedagog u Opatiji i Rijeci. Njegovo slikarstvo, puno ekspresivne snage, temelji se na kontrastima svjetla i sjene i naglašenoj grafičkoj konstrukciji. U skupnim portretima zapaža se ekspresionistički postupak i sklonost prema monumentalnom (*Grupa*, 1959). Oko 1960. nastaje serija slika s motivima olupina na obali, slobodnijega kolorističkog pristupa (*Napuštena obala*, 1961). Izlagao je cikluse *Crvena ulica* i *Čovjek i novine* (1956), *Mrtve prirode* (1958), *Minotauri* i *Kentauri* (1971). Ilustrirao *Balade Petrice Kerempuha* M. Krlež; za *Ispovijest huligana* S. Jesenjina nagrađen na Međunarodnoj izložbi umjetničke opreme knjige u Leipzigu 1965. Samostalno izlagao u Rijeci (1956, 1958, 1965, 1969), Zagrebu (1957, 1958, 1961, 1965, 1971), Ljubljani (1958), Splitu (1959) i Beogradu (1960, 1961).

F. BAKOTIĆ, raspelo iz franjevačkoga samostana na Poljudu

LIT.: B. Vizintin, Zdenko Balabanić (katalog), Ljubljana 1958. — R. Matejčić, Nadnaravna svjetlost, Novi list, 4. XII. 1965. — J. Depolo, Zdenko Balabanić (katalog), Zagreb 1981. — V. Maleković, Značaj na margini, Vjesnik, 2. IV. 1981. Ra. Mat.

BALAGOVI DVORI → SAMOBOR

BALDAHIN, raskošno urešena tkanina razapeta iznad oltara, biskupskoga trona ili drugih časnih mjesta. B. iznad biskupskoga trona je najčešće od drveta a za blagdana se ukrašava tkaninom; iznad propovjedaonice gotovo redovito se nalazi poligonalni baldahin na čijoj je donjoj strani naslikan ili u reljefu izrađen lik golubice. U arhitekturi, kamena, poligonalna skulptorski obrađena streha iznad kipova (osobito u gotičkoj arhitekturi).

Nebo, nebica je raskošno ukrašena tkanina pravokutna oblika razapeta na četiri motke s prevjesima na sve četiri strane, koja se nosi iznad svećenika za vrijeme euharistijskih procesija. S donje strane i na bočnim prevjesima često su naslikani ili zlatnim nitima izvezeni euharistijski motivi ili simboli.

LIT.: D. Kniewald, Liturgika, Zagreb 1937, str. 109.

A. Bad.

BALDANI, Juraj, povjesničar umjetnosti i likovni kritičar (Zrenjanin, 6. V. 1929). Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1963. Novinar, urednik Radio-Zagreba. Piše predgovore u katalozima, surađuje u listovima i časopisima. Priredio je mape »Deset hrvatskih grafičara« (1971), »Grafike Ivana Lackovića« (1971) i »Crteži Mladena Vukelića« (1975), te autorske i tematske izložbe među kojima su važnije: »Vanja Radauš« (Zagreb 1966, 1967), »Krst Hegeđušić« (Zagreb 1974), »Dvadeset godina hrvatskog kiparstva, 1955–1975« (Zagreb, 1977) i »Objektivni realizam« (Zagreb, 1982).

BIBL.: Skulptura Ivana Lozice, Rad JAZU, 1971, 360; Jugoslavensko angažirano, socijalno i revolucionarno kiparstvo, Zagreb 1978.

T. Ln.

BALDASAR, Helen, arhitekt (Dubrovnik, 23. I. 1894 — Spliska, 8. VIII. 1970). Diplomirao je u Pragu 1921. Do 1932. profesor projektiranja u Splitu i Sarajevu. Do 1941. imao vlastiti biro u Splitu. Od 1943. u El Shattu gdje projektira groblje zbjega. Nakon 1945. ponovno predaje u Splitu. Pobornik funkcionalizma u arhitekturi; u našoj sredini širio je ideje praške škole. Važniji su mu objekti: vila Štambuk u Splitu, burza u Šibeniku, kupalište Bendbaša i kuća Damić (koautor D. Smiljanić) u Sarajevu. Sudjelovao na Međunarodnoj izložbi u Parizu 1925.

Al. L.

BALE, gradić II od Rovinja. Na mjestu pretpov. gradine i rim. castruma izraslo je srednjovj. naselje od kojega je očuvana urbanistička struktura, ostaci obrambenih zidova, kula i vrata. Središnja arhit. cjelina, kaštel *Soardo-Bembo* nastao je povezivanjem dviju starijih četvrtastih kula gotičkim stambenim traktom (XIV–XV. st.), s kvadriforama na pročelju. Srednjem vijeku pripadaju i gradska lođa, fontik i pretorska palača. Župna

BALE, tlocrt grada

BALE, romaničko raspelo

je crkva podignuta 1880. na mjestu starokršć. trobrodne bazilike; u crkvi je kameni sarkofag ukrašen predromaničkim plitkim reljefom, a u kripti zbirka pletorne i ranoromaničke plastike. Crkva čuva i drveno romaničko raspelo, renesansni drveni reljefni poliptih mlet. provenijencije te reljefe mramornog oltara iz XV. st., liturgijsko ruho i pribor iz XV—XVIII. st. Velika slika *Pohoda* pripisuje se Mateju Ponzoniju (Pončunu). Odijeljeno ispred crkve stoji zvonik s romaničkim obilježjima a takva obilježja ima i zvonik ranosrednjovj. crkve Sv. Ilije (s trompama). U crkvicama Sv. Duha (pučka gotika, XV. st.) i Sv. Antuna nepotpuno su očuvane kasnogotičke freske. U okolici ruševine romaničkih kapela Male Gospe (jednobrajna, dvoapsidna) i Sv. Črvara. Na cesti prema Vodnjanu romaničke crkvice Sv. Franje i Sv. Margerite s fragmentima zidnih slikarija iz XIII. st.

LIT.: *Inventario degli oggetti d'arte d'Italia*, V, Provincia di Pola, Roma 1935, str. 194—196. — *Lj. Karaman*, O srednjovjekovnoj umjetnosti Istre, HZ, 1949, str. 116, 117, 119, 120. — *A. Mohorović*, Analiza razvoja urbanističke strukture naselja na otocima zapadnog Kvarnera, Ljetopis JAZU, 1956, 61, str. 466 i 469. — *Lj. Karaman*, O djelovanju domaće sredine u umjetnosti hrvatskih krajeva, Zagreb 1961, str. 49. — *B. Marušić*, Kasnoantička i bizantska Pula, Pula 1967. — *Isti*, Tri spomenika crkvene arhitekture s upisanim apsidama u Istri, Histria archaeologica, 1972, 1. — *B. Marušić*, Doprinos poznavanju..., SHP, 1983, 13. — *B. Fučić*, Sarkofag iz Bala, Peristil, 1986, 29. — *R. Tomić*, Značajno djelo Mateja Ponzonija—Pončuna u Istri, Radovi IPU, 1990, 14. Ma. Š.

BALEN, Branka, povjesničarka umjetnosti (Osijek, 6. VII. 1941). Diplomirala na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1969. Voditeljica je zbirke XVIII. i XIX. st. u Galeriji likovnih umjetnosti Osijek, gdje je od 1969. kustosa, od 1986. muzejska savjetnica. Istražuje slikarstvo XVIII—XX. st., poglavito Slavonije. Objavljuje prikaze o slikarima, umjetninama i galerijskoj problematiki u periodicima i katalozima, priređuje autorske i tematske izložbe, pretežno u Osijeku: Miroslav Kraljević (1970), Josip Leović (1971), Josip Mücke (1971), Akvizicije (III, 1973; V, 1980), Otvoreni atelier (1976, 1977, 1978, 1980), Kolonija akvarelista Jugoslavije (1982), J. F. Overbeck (1983), Stjepan Marjanović (1985), Portreti XVIII. stoljeća (1986), Franjo Pfalz (1989) i dr.

BIBL.: *Osječko slikarstvo od 1900—1916* (katalog), Osijek 1972; *Vedute Slavonije XIX. stoljeća* (katalog), Osijek 1974; *Slavonski pejzaž XIX. i XX. stoljeća* (katalog), Osijek 1975; *Jovan Gojković* (katalog), Osijek 1978; *Rudolf Valić* (katalog), Osijek 1980; *Zbirka slika i grafika XVIII i XIX stoljeća*, u monografiji: Galerija likovnih umjetnosti Osijek, I, Osijek 1987; *Dimitrije Marković 1893—1919*, Peristil, 1988/89, 31—32; *Dimitrije Marković*, Osijek 1990. V. Fo.

BALIĆ, Branko, fotograf (Zagreb, 10. X. 1930 — 21. VII. 1976). Diplomirao je povijest umjetnosti u Zagrebu 1957. Bio je fotograf Odsjeka i Instituta za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu 1959—68. Specijalizirao se za snimanje umjetničkih djela i kulturnih spomenika. Snimao je portrete umjetnika, često u ambijentu, i reportažne snimke života na ulici. Opremao je fotografijama knjige i kataloge (*Slikarstvo*

B. BALIĆ, *Portret Milane Hrčić-Balić*

XIX stoljeća u Hrvatskoj, 1961; *Mihail Stroy u Hrvatskoj*, 1961; *Vjenceslav Richter*, 1970; *Tomislav Petranović-Rvat*, 1976). Samostalno je izlagao u Zagrebu 1963.

LIT.: *T. Maroević*, Branko Balić (katalog), Zagreb 1978.

N. Gé.

BALINA GLAVICA, brežuljak u Petrovu polju, JZ od Drniša. Na vrhu brežuljka, gdje se nekada nalazila pretpov. gradina, vide se ulomci pretpov. i rim. keramike. S istoga mjesta potječe i jedan starokršć. kapitel. Smatra se da se na Balinoj glavici nalazio rim. *Synodium*, kasniji *Municipium Magnum*.

LIT.: *J. Alačević*, Il municipio Magnum, Bulletino ASD, 1878. — *M. Zaninović*, Ilirsko pleme Dalmati, Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja ANUBiH (Sarajevo), 1967, 3.

BALLARIN, Juraj, slikar i staklar u Muranu (Split, 1450 — Murano, 1506). Prvi i najvažniji član porodice staklara koji djeluju u Muranu do XVIII. st. Prvi put se spominje oko 1456, kada stupa u radionicu muranske porodice staklara Barovier. God. 1481. s dva staklara iz Dalmacije, Ivanom Tamburlinom i Petrom Canerom tužen je mletačkim vlastima, jer je unatoč zabrani osnovao staklarsku radionicu u Veneciji. Potkraj XV. st. otvara radionicu u Muranu, u kojoj je radio i slikar Robert Lotarinžanin (Roberto Lotharigense). Kao priznat umjetnik, obavljao je 1503/04. dužnost kastalda muranskoga staklarskoga ceha.

LIT.: *A. Gasparetto*, Il vetro di Murano, Venezia 1958, str. 80, 155. — *L. Zacchin*, Un famoso vetraio del Rinascimento: Giorgio Ballarin, Tecnica vetraria, 1962, 4—5. — *Isti*, Giorgio Ballarin all' insegna del San Marco, Vetro e Silicati, 1967, 64. R.

BALTIĆ, Simeon, slikar (Zemun, 1729 — Gomirje, o. 1780). Kao monah iz Hopova otišao u Kijev gdje je učio slikanje u Kijevo-pečerskoj lavri. Prema ugovoru s gomirskim igumanom 1762. došao je u Gomirje i osnovao slikarsku radionicu, u kojoj su učili Luka Nikšić, Jovan Grbić i Georgije Mišljenović. Slikali su ikonostase za crkve u Lici (Plaški, Brlog, Založnica, Švica) pod utjecajem rm. baroknoga slikarstva.

LIT.: *J. Bach*, Prilozi povijesti srpskog slikarstva u Hrvatskoj od kraja XVII do kraja XVIII st., HZ, Zagreb 1949. — *V. Borčić*, Zbirka ikona Odjela Srba u Hrvatskoj Povijesnog muzeja Hrvatske (katalog), Zagreb 1974. — *Ista*, Zbirka slika Odjela Srba u Hrvatskoj Povijesnog muzeja Hrvatske (katalog), Zagreb 1978. R.

BANDUR, Anselm, bizantolog i numizmatičar (Dubrovnik, 18. VIII. 1675 — Pariz, 14. I. 1743). Kao mladić ušao u Dubrovniku u benediktinski red i zainteresirao se za starine. Poslije studija u nekoliko tal. gradova duže je vrijeme boravio u Firenci, gdje se usavršio u paleografiji i pripremio za tisak mnoge rukopise tal. humanista. Od 1702. živi u Parizu i istražuje u arhivima i knjižnicama građu o povijesti i kulturi Bizanta. U svojem velikom djelu *Imperium Orientale, sive Antiquitates Constantinopolitanae* (Pariz 1711, II. izd. Venecija 1729) objavio je mnoge izvore važne za povijest Bizanta, među njima spis *De administrando imperio* Konstantina Porfirogeneta. U svojem djelu *Numismata Imperatorum Romanorum a Traiano Decio ad Palaeologos Augustos* (Pariz 1718, II. izdanje Hamburg 1718) opisao je novac kasnorim. i biz. careva, i objavio numizmatičku bibliografiju *Bibliotheca nummaria*, jednu od prvih u svijetu. U njoj je opisao i kritički ocijenio oko 200 numizmatičkih priručnika sastavljenih od XVI. st. do njegova doba. Izdavanje je financirao franc. kralj Ljudevit XIV, na čiju preporuku je postao počasnim članom znamenite Académie des inscriptions et belles-lettres.

LIT.: *B. Zmajić*, Anselmo Banduri 1671—1743, Numizmatičke vijesti, 1971, 29. — *S. M. Crijević*, Bibliotheca Ragusina, I, Zagreb 1975, str. 88—95. L. D.

BANDUR, Zinaida, slikarica (Ston, 16. VI. 1885 — Zagreb, 2. VII. 1946). Prve poticaje dobila od V. Bukovca i C. Medovića. Učila kod K. Strajnića u Dubrovniku, E. Vidovića i V. Meneghella-Dinčića u Splitu. S Klubom likovnih umjetnika izlagala od 1928. Sudjelovala na »Izložbi umjetnica Male antante« u Zagrebu, Beogradu, Ljubljani, Bukureštu (1938) i Pragu (1939). Slikala figuralne kompozicije, portrete i mrtve prirode u ulju i akvarelu. Poznato je nekoliko njezinih dubrovačkih i stonskih pejzaža.

LIT.: *N. Z. Bijelović*, Nova hrvatska umjetnica, Narodna svijest, 1928, 50. — *J. Miše*, Prva izložba »Kluba likovnih umjetnica«, Književnik, 1928, 8. — *I. Šrepić*, Izložba Zadruge hrvatskih likovnih umjetnika, Jutarnji list, 1937, 9291. — *G. Gamulin*, Hrvatsko slikarstvo XX stoljeća, I, Zagreb 1987, str. 335—336. O. Ma.

BANIĆ, Blaž Lukin, zadarski slikar, djeluje krajem XIV. st. Učio u Veneciji kod Jacobella di Bonoma. God. 1386. udružio se u Zadru sa slikarom Stjepanom Martinovim, zvanim Lazanja. Godinu dana poslije, s pomoćnikom Šimunom Ivanovim, oslikava kućnu kapelu trgovca Nikole Mihovilova. God. 1388. uzima za pomoćnika Grgura Grgureva iz Zagreba; 1395. obvezao se zadarskom plemiću G. Grubonji izraditi sliku